

Тема 2.1. Джерела міжнародного економічного права

План:

1. Поняття та система джерел міжнародного економічного права;
2. Міжнародний договір – основне джерело міжнародного економічного права;
3. Характеристика міжнародно-правового звичаю як джерела міжнародного економічного права;
4. Принципи МП як джерело міжнародного економічного права;
5. Рішення міжнародних організацій;
6. Допоміжні джерела міжнародного права

1. Поняття та система джерел міжнародного економічного права

Можливість регулювання міжнародних економічних відносин досягається через застосування принципів та норм міжнародного економічного права, які не є чимось абстрактним, вільно розташованим у просторі. Вони закріплюються у певних джерелах

Джерела міжнародного права – це форми фіксацій (зовнішнього відбиття) норм міжнародного права, створених узгодженим волевиявленням суб'єктів.

Не є, як правило, джерелами МЄП
односторонні дії та акти держав,
“діагональні” угоди, акти м'якого права.

Розглядаючи *систему джерел*
міжнародного економічного права, варто
зазначити, що вона відрізняється від
джерел національного права більшості
країн світу. Здебільшого до джерел
національних систем відносять закони
та інші підзаконні нормативно-правові
акти.

2. Міжнародний договір – основне джерело міжнародного економічного права

Міжнародні економічні договори – це добровільно укладені між державами рівноправні угоди економічного характеру, в яких закріплюються норми та принципи, що регулюють міжнародні економічні відносини

Міжнародні договори можуть бути джерелом національного права, але не всі, а лише ті, які ратифіковані парламентами держав.

В ст. 9 Конституції України закріплено положення про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Міжнародні договори можна розділити на

Правові

фіксують норми МП, які отримали загальне визнання

держави визнають і фіксують факт існування певної загальної норми

при їх укладанні суб'єкти не можуть ні за яких обставин впливати на їхній зміст, не посягаючи при цьому на основи МП

фіксують визнання державами природно-правових норм

єдине тлумачення змісту цих норм

Контрактні

формулюють поточні зобов'язання держави

виникають у результаті узгодження позицій суб'єктів міжнародного права

ці угоди містять не норми міжнародного права, а міжнародні публічні зобов'язання

Двосторонні

Серед них є т.з. рамкові договори загальнополітичної спрямованості (договори про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу.)

Деякі закріплюють норми загального, універсального порядку, розраховані на тривале їх використання (торговельні договори, угоди про товарообіг і платежі)

В інших обумовлені конкретні зобов'язання (наприклад, сприяти будівництву конкретних об'єктів)

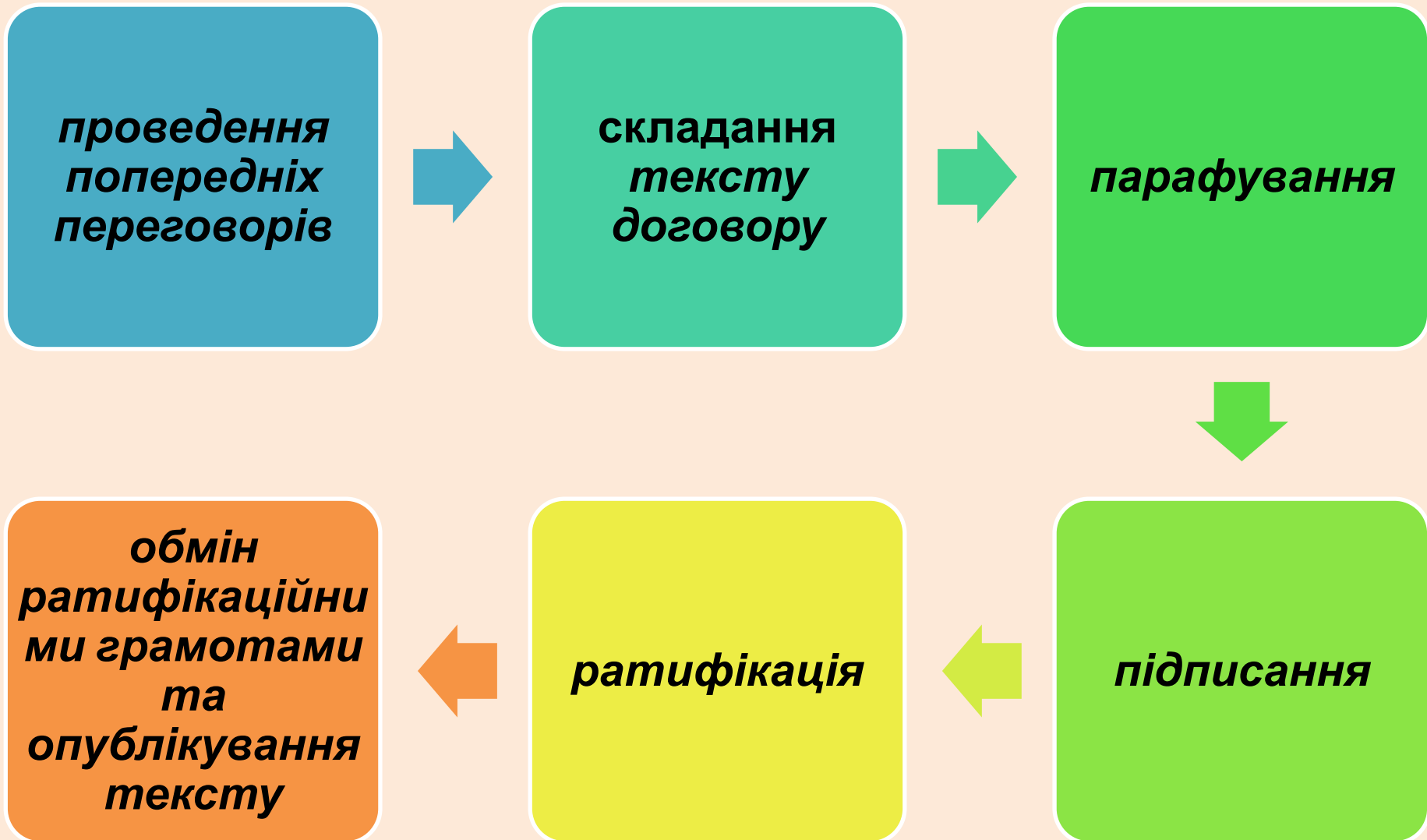
Багатосторонні

Багатосторонні конвенції, що містять кодифіковані норми

Переваги: стабільність змісту, якість та наукова обґрунтованість

Визначеність цих норм полегшує їх застосування та контроль за виконанням

Порядок укладання міжнародного договору

Міжнародними договорами, які мають відношення до економічної сфери є:

Декларація про економічне співробітництво між Україною та Канадою -1992 р.;

двосторонні угоди: з Туркменістаном, Іраном про основні принципи торгово-економічного співробітництва 1997 р.;

Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Республікою Хорватія від 24 жовтня 2002 р.; Республікою Таджикистан від 6 липня 2001 р.;

Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Молдова від 13 листопада 2003 р.; Республікою Македонія від 18 січня 2001 р.;

торговельно-економічні угоди з Кубою, Хорватією 1991 р., з Болгарією, Естонією, Іраном, Єгиптом, Китаєм;

Угода про державний кредит з Китаєм,

Взаємна домовленість про надання гуманітарної допомоги з Австрією 1992 р., з Канадою про економічне співробітництво;

про торговельні та комерційні відносини 1995 р., з Норвегією 1998 р.;

Торговельна угода з Марокко 2001 р.;

Про торговельно-економічне співробітництво з Албанією 2002 р., Бангладеш 2007 р., Парагваєм 2008 р., Пакистаном 2009 р.

3. Характеристика міжнародно-правового звичаю як джерела міжнародного економічного права

*В міжнародному звичаї закріплені **неписані**, які самі собою зрозумілі правила організації і здійснення міжнародних економічних відносин.*

Вони використовуються з мовчазної згоди сторін (мовчазний договір) і, як правило, *не мають свого формального (письмового) закріплення в жодному договорі або угоді*

Такі норми, як правило, виникають і розвиваються в процесі тривалої практики міжнародних відносин.

Ст. 38 Статуту Міжнародного суду:

«Міжнародний звичай як доказ загальної практики визнано правовою нормою».

Тобто не будь-яка практика може стати міжнародним звичаєм, а лише та, **яка віддзеркалює лінію обов'язкової поведінки, на яку погодилось міжнародне співтовариство.**

Щоб була визнана наявність звичаю, потрібне дотримання низки умов які підтверджують існування практики, що визнається у якості правової норми:

***відносна тривалість
практики***

її ідентичність

***загальний характер
практики***

її правомірність

Доказом існування міжнародно-правового звичаю можуть бути різні неправові джерела:

*резолюції
міжнародних
організацій і
конференцій*

*дипломатичне
листування*

спільні заяви держав

комюніке

*рішення
національних або
міжнародних судових
органів*

*практика
міжнародних органів*

4. Принципи як джерело міжнародного економічного права

Загальні принципи права – це саме *ті первинні правові смисли, на основі яких виникло й існує право*

До загальних принципів права можна віднести:

- **принцип «lex specialis derogat lex generalis» (спеціальний закон скасовує дію закону загального характеру);**
- **«nemo plus juris ad alienum transferre potest, quam ipse habet (ніхто не може передати іншому більше право, ніж мав сам);**
- **«lex posterior derogat prior» (пізніший закон виключає дію попереднього);**
- **принцип свідомості,**
- **принцип не зловживання правом,**
- **принцип, який встановлює, що рівний над рівним не може мати влади («par in parem non habet imperium»),**
- **принцип, згідно з яким не можна бути суддею у власній справі, та інше.**
- **незастосування сили або погрози силою;**
- **суверенної рівності держав;**
- **рівноправності і самовизначення народів;**
- **невтручання у внутрішню компетенцію будь-якої держави;**
- **співробітництва держав;**
- **сумлінного виконання зобов'язань, узятих відповідно до Статуту ООН;**
- **мирного вирішення міжнародних спорів;**
- **непорушності кордонів;**
- **поваги прав людини й основних свобод, включаючи свободу думки, совісті, релігії і переконань;**
- **територіальної цілісності держав.**

5. Допоміжні джерела міжнародного права

На думку окремих фахівців, допоміжні джерела міжнародного права – ***резолюції міжнародних організацій, рішення міжнародних судів та арбітражів, внутрішньодержавні закони, рішення національних судів, доктрини*** – не є джерелами права, оскільки *не вважаються результатом процесу створення міжнародно-правових норм.*

Фахівці зазначають, що так звані допоміжні джерела **або** є певними стадіями у процесі утворення міжнародно-правових норм, **або** впливають на перебіг зазначеного процесу, **або** допомагають встановити існування чи зміст норми міжнародного права.

Судові рішення як джерело міжнародного економічного права:

За загальним правилом судові рішення повинно мати силу тільки у тій справі, у якій воно було прийняте. *Суди застосовують право, а не творять його* (ст. 59 Статуту Міжнародного Суду, ст. 84 Конвенції про мирне вирішення міжнародних зіткнень від 5 (18) жовтня 1907 р.)

Ст. 38 Статуту Міжнародного Суду передбачає, що *суд застосовує судові рішення як допоміжний засіб* «для визначення правових норм».

Доктрина як факультативне джерело міжнародного права

Доктрина може бути використана виключно в тих випадках, коли відсутні інші джерела або коли визначеність зобов'язань, що з них випливають, викликає сумніви.

Можливе звернення до праць тих юристів, які справили на міжнародне право формуючий вплив чи є авторитетними свідками певних етапів його розвитку.

Серед таких юристів є Г. Гроцій, Ф. Суарес, К. Блюнчлі, Л. Оппенгейм, А. Фердросс, Ф. Мартенс, Л. Камаровський.

Офіційні державні та міжнародні органи широко використовують доктрину для тлумачення міжнародно-правових норм.

Рішення міжнародних організацій як джерело МЄП

До них відносять резолюції Генеральної Асамблеї ООН, а також її міжнародних організацій.

Проте, оскільки резолюції та рішення Генеральної Асамблеї ООН мають рекомендаційний характер, то вони не є обов'язковими для виконання і не мають правового характеру.

Фундаментальними для міжнародного економічного права є такі прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у 1974 р. документи, як:

***Хартія економічних прав та обов'язків держав;
Декларація про новий міжнародний економічний порядок;***

Програма дій щодо встановлення нового міжнародного економічного порядку;

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1979 року «Об'єднання і прогресивний розвиток принципів і норм міжнародного права, які стосуються правових аспектів нового міжнародного економічного порядку»;

Лімська декларація про промисловий розвиток і співробітництво, прийнята на конференції Організації ООН з промислового розвитку в 1975 р., та ін.

Кодекси та Правила поведінки (*codes of conduct, sets of rules, guidelines*) як джерела МЄП є особливою формою нормотворчості в межах ООН та своєрідними джерелами міжнародного економічного права.

Вони схвалюються резолюціями ООН.

В них систематизовані правила поведінки відповідних суб'єктів міжнародних економічних відносин (лінійних конференцій, транснаціональних корпорацій) **або** у відповідному напрямі економічної діяльності (передання технологій – **Кодекс поведінки у галузі технологій**; контроль за обмеженням ділової практики – **Кодекс узгоджених на багатосторонній основі справедливих принципів і правил для контролю за обмежувальною діловою практикою** (ухвалений Генеральною Асамблеєю у 1980 р.)), **Кодекс поведінки для транснаціональних корпорацій** (розроблений та ухвалений ЮНКТАД).

У межах ЄС приймаються переважно такі правові акти: **правила** (*rules*; у нашій літературі цей документ ще називають *регламентом*), **директиви** (*directives*) та **рішення** (*decisions*).

Найвищу юридичну силу мають **правила**. Вони є обов'язковими для всіх держав-членів.

Директиви формулюють норми права, обов'язкові для ЄС загалом, а країнам-членам надають можливість трансформувати їх у норми національного законодавства.

Рішення є переважно адміністративними актами і не вважаються нормами права.